

commissie
van toezicht
Wortel + Hoogstraten

JAARVERSLAG 2023
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENISSEN VAN
WORTEL EN HOOGSTRATEN

Inhoud

Voorwoord

1. De commissie van toezicht	3
1.1. Samenstelling	3
1.2. Werking	4
2. De penitentiaire inrichtingen	5
2.1. Wortel – wijzigingen en bijzondere gebeurtenissen	5
2.2. Hoogstraten – wijzigingen en bijzondere gebeurtenissen	6
3. Het toezicht.....	9
3.1. Belangrijkste thema’s die werden opgemerkt door de commissie	9
3.2. Transversaal thema van het jaar 2023: staking.....	11
4. Het beklagrecht.....	12
5. De belangrijkste besluiten en aanbevelingen van de CvT voor het jaar 2023.....	16
6. Belangrijkste uitdagingen van de CvT en belangrijkste werkdomeinen voor het jaar 2024.....	20
6.1. Verdere opvolging van uitdagingen en werkdomeinen die reeds in vorig jaar liepen.....	20
6.2. Nieuwe uitdagingen die in de loop van het voorbije werkjaar werden geïdentificeerd.....	22

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag van 2023 van de commissie van toezicht bij de Penitentiaire Inrichtingen van Wortel en het Penitentiair Schoolcentrum Hoogstraten.

De commissie van toezicht schetst hier als onafhankelijke waakhond een objectief beeld van haar toezichthoudende taken inzake bejegening van de gedetineerden, alsmede de interne rechtspositie.

Het waarborgen van de eerbiediging van de rechten en in het bijzonder de waardigheid van de gedetineerde is en blijft een voortdurende uitdaging voor onze commissie.

De commissie is ervan overtuigd dat de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen (CTRG) een aantal relevante gegevens zal kunnen overnemen in haar jaarverslag.

De commissie laat zich niet ontmoedigen door het feit dat een minderheid van haar aanbevelingen daadwerkelijk werden opgevolgd. De commissie blijft op een constructieve manier met de CTRG samenwerken.

1. De commissie van toezicht

1.1. Samenstelling

- SCHUERMANS Henk, voorzitter (unitmanager datacenter)
- KAZADI Tatiana, ondervoorzitter (maatschappelijk assistente)
- KEYSERS Ed (gepensioneerd)
- JACOBS Chris (ambtenaar)
- CLAERHOUDT Hans (gepensioneerd)
- VANHOUTTE Aukje (maatschappelijk assistente)
- Dr. COTTENIE Rik (gepensioneerd)
- NOBELS Albert (gepensioneerd)
- EGGERMONT Lieve (maatschappelijk assistente)
- BLONDEEL Dana (ambtenaar)
- DE WEERD Bram (ambtenaar)
- VAN GINNEKEN Natasja (bouwkundig tekenaar)
- VAN REGEMORTEL François (gepensioneerd)
- WITTEBROODT Loumar (verpleegkundige)
- DENEWET Stefaan, secretaris (ambtenaar)

Stopzettingen:

- SCHUERMANS Margaux (tot 30/04/2023)
- OLLIVIER Nicole (tot 31/01/2023.)
- LENAERTS Hanne (tot 30/09/2023)
- PALMANS Warre (tot 30/9/2023)

Klachtencommissie

- JACOBS Chris, jurist, voorzitter
- DENEWET Stefaan, jurist, lid
- VANHOUTTE Aukje, lid
- CLAERHOUDT Hans, reservelid

1.2. Werking

De maandelijkse commissievergaderingen kennen een gemiddelde aanwezigheid van 77 %. De commissie vergadert in principe op de laatste woensdag van de maand.

De gevangenisbezoeken gebeurden door de aangestelde maandcommissaris.

De commissie telt tal van zg. functiehouders (onder)voorzitter, secretaris, leden, klachtencommissie, SPOC, arts en observator in overlegorganen zoals het gedetineerdenoverleg (GDO).

De commissie besloot in januari 2023 deze leden voortaan te ontslaan van de verplichting om als maandcommissaris op te treden, gezien de extra werklast omwille van hun functie in de commissie van toezicht.

Het bezoek van de maandcommissaris met bijhorende administratie vergt vele uren per week.

De commissie sprak begin 2023 haar voorkeur uit om geen maandcommissaris aan te duiden voor de 2 gevangenis tegelijk, gezien de zware werklast.

De maandcommissaris dient steeds op voorhand alle beschikbare informatie te raadplegen in de Sharepoint om zicht te krijgen op de historiek van de gedetineerde.

De commissie blijft een vaste observator hebben in het gedetineerdenoverleg (GDO). Hierdoor houdt de commissie een vinger aan de pols met de bekommernissen van de gedetineerden. Onze aanwezigheid wordt door de gedetineerden zelf sterk gewaardeerd. Op deze manier houden we ook controle op de uitvoering van de besluiten binnen het GDO.

Het GDO-verhaal verliep in 2023 echter niet conform de Basiswet. We komen hier verder op terug.

We blijven meldingen ontvangen dat het deponeren van een grief/klachtenbriefje in onze brievenbussen af en toe verhinderd of verboden wordt door de penitentiair beambten. Daarnaast geven sommige gedetineerden aan geïsoleerd te worden door het gevangenispersoneel na het contacteren van de CvT.

De commissie kan zich niet baseren op harde bewijzen. Hoe dan ook, deze geruchten doen de ronde bij de gedetineerden, waardoor de vrees voor represailles wel degelijk leeft bij de gedetineerden.

De vraag stelt zich of deze angst hen ervan weerhoudt om een grief of klacht in te dienen.

Als maandcommissaris heeft men vrije toegang tot de wandeling. In PI Wortel kan de maandcommissaris in de namiddag nog moeilijk een bezoek inplannen omdat er dan veel bewegingen gebeuren. Tijdens deze beweging is de maandcommissaris niet bevoegd -uit veiligheidsoogpunt- de beweging te doorbreken tot na het appél.

Het Memorandum of Understanding tussen de CTRG en het DG EPI voorziet in de principiële vrije toegang van de maandcommissaris tot de wandelingen voor gedetineerden. Indien de lokale directie inschat dat dit een bijzonder risico inhoudt voor de veiligheid, wordt de maandcommissaris hiervan ingelicht. Het is vervolgens aan de betrokken maandcommissaris om te beslissen om de wandelruimte al dan niet te betreden.

Dit is in de praktijk noch wenselijk, noch haalbaar en valt moeilijk te rijmen met het principiële verbod te Wortel tot vrije toegang in de namiddag.

2. De penitentiaire inrichtingen

2.1. Wortel – wijzigingen en bijzondere gebeurtenissen

- **Huishoudelijk reglement**

De PI wijzigde in de loop van 2023 haar huishoudelijk reglement.

Nieuw is o.a. de regeling rond E-sigaretten (Vape): enkel deze op batterijen zijn toegestaan (dus niet met USB-aansluiting) .

- **Incidenten**

Er waren meerdere ernstige incidenten met gekwetste personeelsleden. Zo was er op 10 februari 2023 een ernstig agressie-incident waarbij 4 personeelsleden gekwetst werden. Ook in oktober 2024 was er een ernstig incident waarbij een personeelslid een gebroken arm opliep.

Ten gevolge van meerdere zware vechtpartijen op vleugel A worden de secties bij de wandelingen tegenwoordig één voor één gelost en binnengehaald. Hierdoor zijn er meer bewegingen, wat een negatieve

invloed heeft op de mogelijkheid van de maandcommissaris om zich op de afdelingen te begeven.

- Infrastructuur

Alle inkomende gedetineerden worden meteen op een cel van 6 personen gezet. In de gevangenis van Wortel verblijft ongeveer 15% van de gedetineerden in een monocel. De directie meldt dat elke reden om mono te zitten evenveel waard is. De enige uitzondering die ze maakt is het advies van de psychiater. Indien de psychiater aangeeft dat het omwille van het ziektebeeld van de betrokken gedetineerde aangewezen is om alleen op cel te zitten, dan voert de directie dit uit van zodra mogelijk. Het betreft een objectief criterium.

- Gedetineerden populatie

In 2023 is er voor het eerst sprake van overbevolking in Wortel (103 %). De vraag aan de directie om overige cijfergegevens bleef onbeantwoord.

2.2. Hoogstraten – wijzigingen en bijzondere gebeurtenissen

- Huishoudelijk reglement

Deze bleef in de loop van 2023 ongewijzigd, zodat nieuwe regelgeving opgenomen wordt in tal van dienstnota's.

Slechts een beperkt aantal penitentiaire inrichtingen kreeg een nieuw huishoudelijk reglement. De commissie betreurt deze gang van zaken.

- Incidenten

De commissie heeft geen weet van ernstige incidenten met gekwetste personeelsleden.

- Infrastructuur (eigen vaststellingen)

- Verouderd
- Niet alle afdelingen hebben een toilet op cel
- Nog geen renovatiewerken aan het Kasteel.

- Gedetineerden populatie
 - In 2023 is er voor het eerst overbevolking bij de mannelijke gedetineerden (102 %)
 - Plaats voor 156 mannelijke gedetineerden en 29 vrouwelijke gedetineerden
 - Turnover:
Aantal inkomende gedetineerden: 207 en uitgaanden: 197
 - Ongeveer 50 zedendossiers.
 - De groep van 30 tot 49-jarigen is de grootse leeftijdsgroep. Bij zedendelinquenten ligt de leeftijd vaak iets hoger
 - Meest voorkomende delicten: drugs(gerelateerde)feiten, vermogensdelicten, geweld, diefstal bij de mannen. Bij de vrouwen zien we meer levens- en vermogensdelicten.

- Actieplan hulp- en dienstverlening
 - De commissie nam in 2023 kennis van het actieplan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden 2021-2023. Dit actieplan werd opgemaakt door het beleidsteam van het Penitentiair Scholencentrum (PSC) Hoogstraten.
 - Het beleidsteam wil het scholencentrum op de kaart zetten in het gevangenislandschap, met unieke (beroeps)opleidingen die het traject voorbereiden naar werk, woonst en (psychosociale) begeleiding. Het actieplan baseert zich op een uitgebreide omgevingsanalyse met beschrijving van personeelsinzet, hulp en dienstverlening aan gedetineerden, overlegstructuur en de PSC Hoogstraten in een notendop.
Het plan omvat tal van strategische keuzes, operationele doelstellingen en acties 2021-2023: Het actieplan zelf omvat 6 domein specifieke en 6 domein overkoepelende doelstellingen.
 - De uitbouw van het hulp- en dienstverleningsaanbod gebeurt door een netwerk van partners:
 - Welzijn (CAW Kempen en JWT)
 - Onderwijs (VOCVO en OC)
 - Werk (VDAB)

- Cultuur en Sport (De Rode Antraciet en DRA)
- Geestelijke Gezondheid (CGG Kempen)

Binnen het **onderwijskader** is er zowel een groepsaanbod (CVO – LIGO– vrijwilligers) en een individueel aanbod (leertrajectbegeleiding bv. afstandsonderwijs en examencommissie). Wanneer er attesten worden uitgereikt, is er geen verwijzing naar hun detentie. Er is bijvoorbeeld een naai-atelier (waar vooral mannen aan deelnemen) met semi-industriële toestellen.

Men kan ook voor hulpkok gaan. Deze opleiding bestaat uit drie modules. Het is mogelijk om de eerste module *intra muros* te volgen en de twee andere na de detentie.

Er is tevens een kettingzaagmodule in samenwerking met Inverde (zij bieden natuuropleidingen aan, zowel voor burgers als gedetineerden). Opleidingen machinegebruik en andere technieken in bos-, groen- en natuurbeheer staan hier op de agenda. Inverde voorziet in een Europees certificaat.

Er wordt tevens samengewerkt met de VDAB. Zij bieden de opleidingen metsers en schilder/behanger aan. Deze worden gegeven door een PBA. Hier geldt wel een uitdovingsbeleid, omdat deze PBA's binnenkort op pensioen gaan. Daarnaast wordt er ook de opleiding dakwerker gegeven. Er worden tevens nieuwe opleidingen verkend die gegeven kunnen worden, zo ook bijvoorbeeld in knelpuntberoepen zoals wegenwerker.

Het doel is competentiegericht kunnen werken. **80% van de gedetineerden in PSC Hoogstraten volgt een opleiding of werkt.** Dit kan je buiten niet altijd verzilveren. Wat de gedetineerden wel meekrijgen is een arbeidsattitude zoals op tijd opstaan en respectvolle omgang. Zo kunnen ze tewerkgesteld worden in de grootkeuken, maar hier leren ze alleen maar brood bakken. In de schrijnwerkerij leren ze maar één werkpost. Dit is niet voldoende voor buiten.

Gedetineerden kunnen in de grootkeuken wel het HACPP-atteest behalen (HACCP = “Hazard Analysis - Critical Control Point” ofwel Gevarenanalyse – Kritische controlepunten).

HACCP is de huidige preventieve referentiemethode, waardoor de hygiënische veiligheid van onze voedselproducten gewaarborgd kan worden). Bovendien kan men een VCA-atteest behalen (VGM Checklist Aannemers) (VGM = Veiligheid Gezondheid en Milieu).

Er is ook een samenwerking met WEB. Zij ontwikkelt verschillende initiatieven in de regio om mensen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt aan een duurzame job te helpen. Daarvoor werken zij samen met verschillende partners: VDAB, onderwijsinstellingen, vakbonden, werkgeversorganisaties, lokale besturen,...

- Ontsnapping van gedetineerde op 24 juni 2023
 - één gedetineerde ontvluchtte op 24 juni 2023 de PSC Hoogstraten (via de boerderij).
De directie bracht de commissie – ondanks de meldingsplicht – hiervan niet op de hoogte.
 - Dit werd aangekaart op het directieoverleg van 30 juni 2023. De man bleek toen nog steeds voortvluchtig.

3. Het toezicht

3.1. Belangrijkste thema’s die werden opgemerkt door de commissie

Om het toezicht van onze commissie van toezicht optimaal te laten verlopen, moet de commissie beschikken over de nodige informatie.

Dat was niet steeds het geval.

Als zich in de gevangenis van Wortel of van Hoogstraten een ernstig incident voordoet waarbij een gedetineerde betrokken is en/of de werking van de PI ernstig wordt verstoord, moet de commissie hiervan steeds in kennis worden gesteld.

Concreet gaat het om volgende incidenten:

- zelfmoord(poging) van een gedetineerde
- overlijden van een gedetineerde
- (poging tot) ontsnapping
- gijzelneming
- (poging tot) opstand
- bom- of explosiealarm
- brand
- besmetting van gedetineerden en/of personeel met een besmettelijke ziekte die collectieve gezondheidsmaatregelen vereist
- ernstige agressie van een gedetineerde of personeelslid die een aantasting van de fysieke integriteit uitmaakt en waarbij geneeskundige verzorging of opname in een medisch centrum of extern ziekenhuis nodig is
- staking (aanzegging en actie) van het personeel
- gebeurtenissen die een impact hebben op het regime van gedetineerden

In vergelijking met 2022 hielden beide directies zich in 2023 reeds beter aan hun informatieplicht.

Helaas zijn er nog tal van voorvallen die aan de commissie niet gemeld werden, en waarvan de commissie pas nadien via andere kanalen kennis van nam:

- Zo gebeurde op 24 juni 2023 een ontsnapping van een gedetineerde uit PSC Hoogstraten (via de boerderij).
- Op 2 juni 2023 stierf een 40-jarige gedetineerde in PI Wortel aan een overdosis drugs

De directies hadden de commissie van beide voorvallen niets gemeld, ondanks dus haar informatieplicht.

3.2. Transversaal thema van het jaar 2023: stakingen

De commissie volgde plichtsbewust alle stakingsdagen van nabij op aan de hand van een checklist. Tijdens elke stakingsdag was er een visitatie van een commissielid.

De problemen deden zich vooral voor inzake de interne bewegingen, zoals blijkt uit navolgend overzicht.

Ontbrekende interne bewegingen:

	P.I. Wortel	PSC Hoogstraten
8/mrt/23	kantine, bezoek en werk	kantine, verversen van lakens, bibliotheek en sport
10/mrt/23	bezoek, werk, bibliotheek en sporten	verversen van lakens, kantine
22/mei/23	bezoek en werk	OK
25/sep/23	kantine, bezoek en werk, bibliotheek en sporten	OK
5/okt/23	douches, kantine, bezoek en werk, verversen van lakens, post	bezoek, werk en verversen van lakens
12/dec/23	bezoek	bezoek.

De directie van PSC Hoogstraten geeft te kennen *“dat de minimumdienstverlening gegeven werd. Vaak iets meer (gedeeltelijk openen van de werkhuisen, bedeling kantine, douche voor iedereen ...)”*.

Besluit

Bij elke staking ging de commissie aan de hand van een checklist na in hoeverre het reguliere regime ingeperkt werd. Zo ging zij in 2023 langs alle stakingsdagen, de eerste keer op 8 maart en de laatste keer op 12 december en verifieerde zij hoe deze verliepen. De directie van PSC Hoogstraten bracht onze commissie telkens stipt op de hoogte van elke stakingsaanzegging. De commissie had tijdens stakingen telkens toegang tot de gevangenis.

Het jaar 2023 kende 6 stakingsdagen zowel in Wortel als in Hoogstraten. Er waren geen zg. wilde stakingen. Alle stakingen volgden op een aanzegging door de gekende vakbonden. Op geen enkele van deze stakingen werden agenten van de lokale of federale politie ingeschakeld. Wanneer er gestaakt wordt, heeft dit een belangrijke impact op de gedetineerden. Zo werd vaak geen bezoek georganiseerd en was er minder mogelijkheid om te werken.

Gesprekken met gedetineerden waren moeilijker te organiseren, doch bleven in principe wel mogelijk. Van de gedetineerden hoorde de commissie dat douchemomenten en de wandeling niet systematisch konden plaatsvinden tijdens enkele stakingen in 2023. Medische afspraken, UV's en PV's konden wel steeds doorgaan.

Voorals de zg. interne bewegingen konden niet doorgaan bij gebrek aan voldoende personeel op de stakingsdagen.

4. Het beklagrecht

Het beklagrecht wint ook bij onze commissie in 2023 duidelijk aan populariteit. Het afgelopen jaar werden er beduidend meer dossiers geopend.

Het overzicht van de rechtspraak van de klachtencommissies. (<https://rechtspraak.ctrg.belgium.be/beslissingen-en-beroepen>) is volledig up-to-date en biedt een transparant overzicht van de rechtspraak van alle klachtencommissies (ingedeeld per klachtencommissie/onderwerp/aard van beslissing/enz.)

Cijfermatige analyse beklagrecht:

PI Wortel

Aantal beslissingen:	92
Aantal klachten dat voor bemiddeling aan de commissie van toezicht is doorverwezen:	0
Aantal bemiddelingen:	0
Aantal hoorzittingen van de KC:	2
Aantal beslissingen door alleen zetelend rechter (zonder zitting):	2

Cijfers over beslissingen

Onontvankelijk	34
Ongegrond	39
Gegrond	19

PI Hoogstraten

Aantal beslissingen:	64
Aantal klachten dat voor bemiddeling aan de commissie van toezicht is doorverwezen:	3
Aantal bemiddelingen:	0
Aantal hoorzittingen van de KC:	3
Aantal beslissingen door alleen zetelend rechter (zonder zitting):	3

Cijfers over beslissingen

Onontvankelijk	37
Ongegrond	18
Gegrond	9

De samenwerking tussen de commissie van toezicht en de klachtencommissie verloopt vlot.

Het blijft echter moeilijk om de onderlinge scheiding commissie van toezicht en de klachtencommissie te respecteren, zoals opgelegd door de Basiswet.

De CTRG kan dit praktisch niet faciliteren in bv. Sharepoint.

Een strikte scheiding is niet mogelijk/wenselijk in onze commissie: onze commissie telde op het eind van 2023 15 leden en moet 2 gevangenen bedienen. Om deze redenen maakt onze commissie gebruik van flexibiliteit en past de ze dus geen volledige scheiding toe.

Onafhankelijkheid blijft niettemin belangrijk (ook in de deontologische code), zodat hiernaar gestreefd moet worden, rekening houdende met de concrete omstandigheden in de commissie. Indien de maandcommissaris (wanneer eveneens lid van klachtencommissie) een gedetineerde zou spreken en er hierna een klacht volgt, zal het plaatsvervangend lid optreden.

De juristen van de CTRG geven periodiek een overzicht van de lopende klachten zodat de maandcommissaris hiervan een overzicht heeft. De commissieleden verwelkomen genoemd overzicht van de lopende klachten, zodat de maandcommissaris over de nodige informatie beschikt.

Kwalitatieve analyse voor beide klachtencommissies

Zoals bekend, vormt 2023 het derde volledige werkingsjaar van de klachtencommissie.

De klachtencommissie koos er ook in 2023 voor om quasi alle beslissingen met de voltallige commissie te nemen zodat alle leden voeling blijven houden met de materie.

Een hoorzitting komt ook in 2023 weinig voor. Dit gebeurt enkel als er nog te veel onduidelijkheden bestaan en waarvoor mondelinge toelichting noodzakelijk blijkt. Bij de hoorzittingen bleek dat de gedetineerde soms een klacht indient wegens slechte interne communicatie.

De wettelijk voorzien termijnen voor de behandeling van de klacht is te kort. Tot in 2023 was er onduidelijkheid over de begindatum van de klachten die in de brievenbussen staken. De commissie van toezicht hakte medio 2023 de knoop door: voor de begindatering van de klacht geldt de datum waarop de maandcommissaris de klachtenbrief uit de brievenbus haalt (de maandcommissaris noteert deze datum op briefomslag).

De wettelijk voorziene mogelijkheden inzake bemiddeling blijven ook in 2023 in onze beide klachtencommissies volledig onbenut.

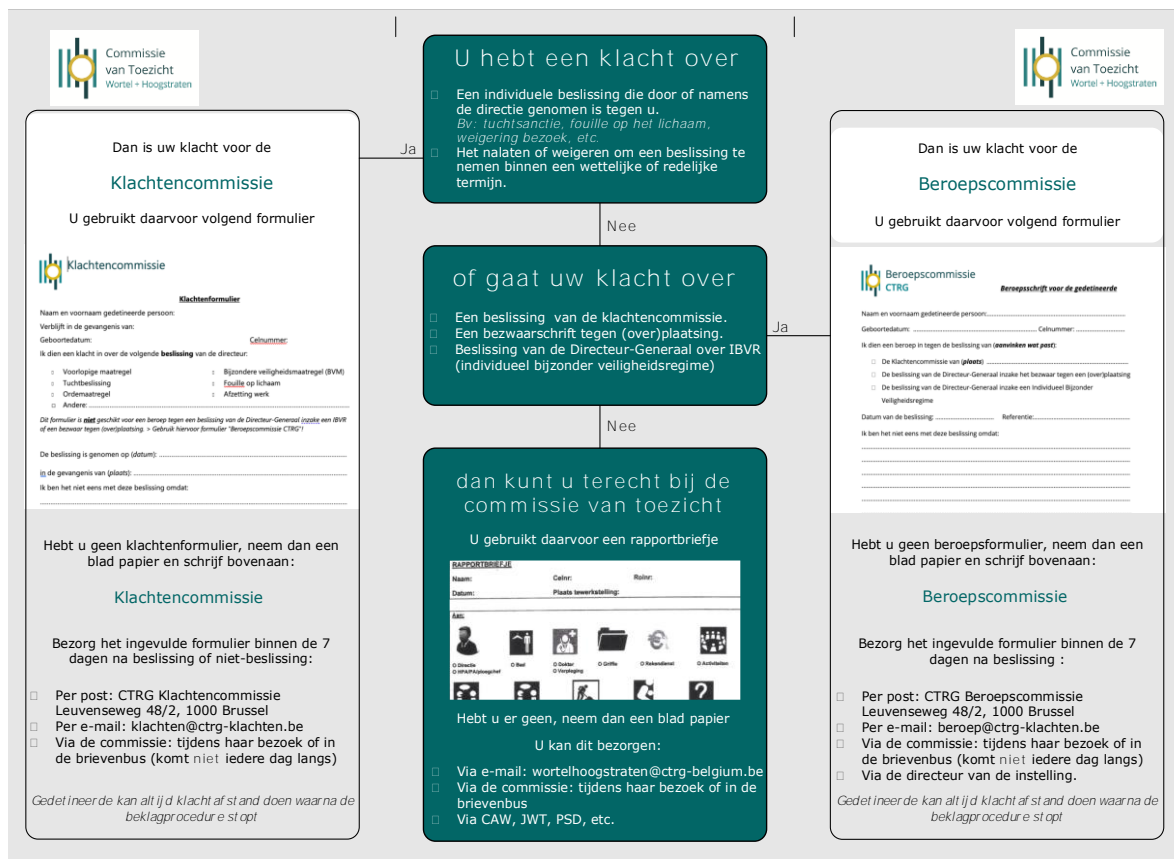
Vele klachten worden niet ontvankelijk verklaard wegens onbevoegdheid van de klachtencommissie.

Sommige klachten komen steeds van dezelfde gedetineerden.

De klachtencommissie maakte verder werk van het bezorgen van een flowchart in de vorm van een flyer, en de organisatie van infomomenten. Met genoemde flowchart kan de gedetineerde in één oogopslag alle mogelijke stappen bekijken.

Het is vaak voor de gedetineerden niet duidelijk wanneer ze een grief bij de commissie van toezicht dan wel een formele klacht bij de klachtencommissie moeten indienen. Vaak wedden ze op 2 paarden en worden zowel klacht als grief neergelegd.

Daarom besloot de commissie dat, wanneer de klachtencommissie een klacht niet als klacht aanziet, ze deze doorstuurt naar de maandcommissaris voor verdere opvolging.

De commissie verfijnde deze folder m.b.t. de beroepscommissie. Veel beroepen tegen (over)plaatsing werden namelijk niet-ontvankelijk bevonden. De gedetineerde moet bij een dergelijke beslissing van de directie detentiebeheer eerst bij de directeur-generaal een bezwaar indienen. Alleen na uitputting van dit administratief beroep kan de gedetineerde een beroep tegen de beslissing (van de directeur-generaal over het bezwaar) indienen bij de beroepscommissie.

De klachtencommissie organiseerde ongeveer twee keer per jaar per gevangenis infosessies om gedetineerden zo goed mogelijk te informeren.

5. De belangrijkste besluiten en aanbevelingen van de CvT

5.1. Bekendheid van de commissie en van de klachtencommissie

Zowel de commissie van toezicht als de klachtencommissie zijn nog onvoldoende bekend bij gedetineerden en personeel. Gedetineerden kennen niet steeds de precieze rol van de commissie, die zij vaak zien als een hulpverlener. Dit leidt soms tot ontgoocheling wanneer de commissie geen pasklare antwoorden kan/mag geven aan persoonlijke problemen van de gedetineerden.

Ook de procedures voor het indienen van een klacht zijn niet steeds duidelijk. De zelfontworpen flyers en de infosessies willen dit euvel verhelpen. De commissie wil beter aanvaard worden als partner, zij het extern en onafhankelijk, van alle diensten die in de gevangenis actief zijn. Nu is er nog te veel argwaan, zowel bij de gedetineerden als bij het personeel. Dat kan alleen verbeteren door duidelijk te communiceren over de rol en de opdracht van de commissie.

De commissie neemt het op zich om gedetineerden en personeel verder te informeren omtrent haar bestaan en haar opdracht en rol.

5.2. Gedetineerdenoverleg

De directie van PSC Hoogstraten weigert pertinent om deze op te richten. De directie van PI Wortel leeft de vergaderfrequentie niet na. De commissievoorzitter kaartte de wettelijke inrichting van het GDO bij PSC Hoogstraten herhaalde malen vruchteloos aan bij de directie.

De oorzaak van de niet-inrichting van het GDO in PSC Hoogstraten vond een hoofdreden in de niet-invulling van de vacature van een regimedirecteur. Hierdoor ontstond een verhoging van de dagelijkse werkdruk en moest men keuzes maken naar het opnemen/inrichten van bepaalde activiteiten.

Nochtans verplicht de Basiswet elke gevangenis tot inrichting van een GDO.

Dit overleg is hoe dan ook belangrijk. Enerzijds krijgen de gedetineerden inspraak zodat het aanbod in de gevangenis en de organisatiestructuur afgestemd kan worden op hun behoeften (bijvoorbeeld het aanbod van activiteiten, bezoek, kantine...). Anderzijds wordt hiermee een wederzijdse communicatie ontwikkeld. Deze weigering is niet alleen manifest in strijd met artikel 7 van de Basiswet, tevens ontnemt de directie hiermede al haar gedetineerden een vorm

van georganiseerde inspraak om het aanbod in haar gevangenis en de organisatiestructuur af te stemmen op hun behoeften. Tevens ontnemt de directie een vorm van wederzijdse communicatie.

De voorzitter vroeg de regionaal directeur om de directie aan te manen om deze verplichting op zich te nemen. Helaas zonder enige reactie.

De commissie van toezicht beveelt aan de inrichtingshoofden en de lokale directies van PI Wortel en PSC Hoogstraten aan om onmiddellijk een GDO in te richten en de periodiciteit ervan te respecteren.

5.3. Onttrekking aan strafuitvoering na bekomen uitgaansvergunning of penitentiair verlof

Onze vorige jaarverslagen maakten tot op heden geen melding van de 'onttrekking aan de verdere strafuitvoering'.

Dit betreft het niet (of laattijdig) terugkeren uit UV (Uitgaansvergunning) of PV (Penitentiair Verlof). Dit zijn verloven die aan de gedetineerden toegekend kunnen worden door de strafuitvoeringsrechtbank of door de Dienst Detentiebeheer.

Dertien gedetineerden uit PI Wortel keerden te laat terug uit penitentiair verlof of uitgaansvergunning, terwijl één gedetineerde zelfs helemaal niet terugkeerde van zijn uitgaansvergunning

Voor PSC Hoogstraten ligt het aantal hoger: 8 gedetineerden onttrokken zich aan hun strafuitvoering na verloop van een uitgaansvergunning (6) of penitentiair verlof (2).

Bovendien ontvluchtten 4 gedetineerden tijdens elektronisch toezicht.

En er is zelfs sprake van 1 ontsnapping vanuit de PSC, nl vanuit de boerderij.

5.4. Drugsoverlast

De drugsoverlast blijft voortduren. Vooral de gevangenis van Wortel heeft hiermee te maken. Twee voorvallen illustreren deze problematiek:

Op 2 juni 2023 stierf een 40-jarige gedetineerde aan een overdosis drugs. Een cipier merkte op dat hij niet meer alert was en een verminderd bewustzijn had. De toegesnelde ziekenwagen en het MUG-team konden de man nog een tijd lang reanimeren, maar hij overleed later in het ziekenhuis.

Een gedetineerde uit PI Wortel gelastte op 23 mei 2023 zijn nonkel met de verdeling van 102,8 gram cannabis. Hij gooide deze om 19u20 over de omheining van de gevangenis, maar het pakje kwam terecht tussen twee perimeters van het gevangenisdomein. Een bewakingsagent kon de nummerplaat van zijn wegluchtende wagen noteren, waardoor hij veroordeeld kon worden.

Het is dan ook onbegrijpelijk dat de Stad Hoogstraten haar 4 tijdelijke vaste camera's gericht op de rechtstreekse perimeters van de gevangenis te Wortel in 2023 weghaalde.

De pakjes leiden tot extra spanningen tussen de gedetineerden, zeker als ze bij de verkeerde personen terechtkomen. Niet alleen drugs, maar ook smartphones zijn gegeerd. De smartphones worden ook gebruikt om handlangers buiten de gevangenis aan te sturen. In de gevangenis van Wortel worden steeds meer pakketjes met drugs en smartphones over de muren gegooid. De spullen zijn vaak stevig ingepakt om ze te beschermen tegen schade. Drugs worden dikwijls in tennisballen verpakt. Op die manier kan men de ballen over de muur slaan.

5.5. Slechte bereikbaarheid van PI Wortel

Ook dit item blijft helaas een pijnpunt. De commissie vestigde in haar vorig rapport haar hoop op het schrijven van de CTRG aan de gemeente Hoogstraten, de bevoegde Minister en aan De Lijn. Zoals bekend, is de PI van Wortel enkel bereikbaar via een lange onverlichte weg zonder voetpad. De dichtstbijzijnde bushalte bevindt zich op ongeveer 1,6 kilometer. De geïsoleerde ligging heeft een negatieve impact op de rechten van de gedetineerden en bemoeilijkt de voorbereiding van de re-integratie van veroordeelden.

Bezoekers vanuit grootsteden zijn voor 1 enkele heenreis minstens 90 minuten onderweg. Het bezoek zelf duurt slecht 1 uur, en daarbij komt nog de wandelafstand van de bushalte naar de P.I. en de verplichte 45 minuten dat de bezoekers voor aanvang van het bezoekmoment zich moeten aanmelden. Tijdens het weekend loopt dit op tot een enkele reis van 2 uren. Vanuit Antwerpen-Centraal is de penitentiaire inrichting enkel bereikbaar door het nemen van één trein en één bus.

De wandeltocht van 1,5 kilometer gaat door langs een onverlichte dreef geflankeerd door bomen. Voor personen die minder mobiel zijn, met kinderen of die met een kinderwagen deze verplaatsing maken, is dit een hachelijke onderneming. Een vertraging of een gemiste aansluiting brengt het bezoek al snel in het gedrang. Dit heeft een nefast gevolg op de mogelijkheid van gedetineerden om bezoek te ontvangen, nochtans een basisrecht.

VERVOERREGIO KEMPEN

Kernnet en aanvullend net - weekdag spits

De commissie van toezicht wachtte gans het jaar 2023 vruchteloos op antwoorden op haar schriftelijke vragen aan de Stad Hoogstraten, bevoegd Minister Lydia Peeters en De Lijn.

De laatste hoop was gevestigd op het nieuwe vervoersplan van De Lijn, dat op 6 januari 2024 in voege kwam. Als een vaste halte te hoog gegrepen zou zijn, bleef er immers nog de mogelijkheid van een flex rit.

Wat blijkt?

Zelfs een flex rit wordt volledig uitgesloten in Wortel-Kolonie.

Bij raadpleging van de website van De Lijn krijgt de kandidaat-bezoeker navolgende tekst te lezen: *"Hier kan je geen flexrit vinden. Er zijn geen routes gevonden van je gekozen vertrekpunt naar je bestemming."*

De gemeente Hoogstraten maakt deel uit van de Vervoersregio Kempen. Haar omvangrijk mobiliteitsplan en openbaar vervoersplan (200 pagina's) rept zelfs met geen woord over beide gevangnissen.

Bovendien kende 2023 belangrijke wegenwerken die de toegang nog bemoeilijkte.

De commissie beveelt een aanpassing aan van het nieuwe vervoersplan van De Lijn om de toegankelijkheid van de penitentiaire inrichting van Wortel te verbeteren. Indien er een vaste halte niet haalbaar zou zijn, dan kan minstens voorzien worden in een flexbushalte ter hoogte van de penitentiaire inrichting.

6. Belangrijkste uitdagingen van de CvT en belangrijkste werkdomeinen voor het jaar 2024

6.1. Verdere opvolging van uitdagingen en werkdomeinen die reeds in vorig jaar liepen.

6.1.1 Slechte bereikbaarheid van PI Wortel

De commissie volgt de bovenstaande aanbeveling op, gelet op het grote belang van de verbetering van de bereikbaarheid van PI Wortel.

6.1.2 Infrastructuur van beide gevangenissen

Zoals bekend, was “infrastructuur” het transversaal thema van het jaarverslag 2021. Een aantal items werden overgenomen in het jaarverslag 2022 van de CTRG.

Het betreft de schade die pas na lange wachttijden wordt hersteld, de te kleine of smalle cellen en tot slot het ontbreken van een afzonderlijke ruimte voor familiebezoeken en de beschikbaarheid van slechts 1 ruimte voor ongestoord bezoek.

De commissie van toezicht betreurt dat er geen structurele aanpassingen gebeurden. Alle bepalingen van ons jaarverslagen van 2021 en 2022 blijven dan ook integraal deel uitmaken van dit jaarverslag. De commissie van toezicht verwijst dan ook uitdrukkelijk naar deze vorige jaarverslagen die te vinden zijn op de website van de CTRG: [CCSP - Home \(belgium.be\)](https://www.belgium.be/ccsp).

De CTRG liet weten dat de inhoud van de evacuatieplannen niet onder de bevoegdheid van de CvT's vallen, maar gaf aan dat het wel zinvol is voor de CvT's om het bestaan van deze plannen na te gaan bij de directie. Ook voor de keuringen van de brandweer kan er wel de vraag gesteld worden of deze zijn opgesteld. Inhoudelijke evaluatie van de noodplannen of van de brandveiligheidsverslagen valt in principe niet onder de Basiswet.

De commissie van toezicht blijft bekommerd om de veiligheid van alle gedetineerden en het personeel. In de praktijk moeten de inrichtingen van Wortel en Hoogstraten beschikken over een recent inspectieverslag van de lokale brandweerdiensten. Dit is het meest adequate middel om na te gaan of de brandveiligheid afdoende is gewaarborgd en waar er eventuele aanpassingen dienen te gebeuren.

De commissie betreurt dat dit ook in 2023 niet voorhanden is.

De commissie stelt zich de vraag of dit alles geen wettelijk schaamlapje is om de dingen op zijn beloop te laten.

De commissie van toezicht beveelt dan ook o.a. de directie, de provinciegouverneur en de burgemeester aan om de veiligheid van alle gedetineerden en het personeel voorop te stellen, ongeacht of dit al dan niet het voorwerp uitmaakt van de Basiswet. Hoe kan men immers spreken van een toezicht op de bejegening van gedetineerden, als hun veiligheid bij rampen niet gegarandeerd wordt?

In de praktijk dienen de inrichtingen van Wortel en Hoogstraten te beschikken over een recent inspectieverslag van de lokale brandweerdiensten. Dit is het meest adequate middel om na te gaan of de brandveiligheid afdoende is gewaarborgd en waar er eventuele aanpassingen dienen te gebeuren.

Bijzonder aandachtspunt

Het poetsen op het kasteel te Hoogstraten gebeurt nog steeds zonder warm water. Nochtans werd een warmwaterpunt gevonden op de afdelingen. Het gevoerde overleg met de directie bood geen genoegdoening. De directie blijft immers bij haar standpunt dat de gedetineerden op het kasteel met koud water moeten blijven schoonmaken hoewel er warm water ter beschikking is. Deze aangelegenheid werd herhaaldelijk gemeld aan CTRG en aan DG EPI. Tot op heden zonder resultaat. Verschillende commissieleden spendeerden veel tijd om dit uit te zoeken. Eerst was er de ontkenning dat er warm water was op het kasteel, toen er uitgezocht was waar er warm water beschikbaar was, kwam er de weigering om dit beschikbaar te stellen.

6.1.3 Gebrekkige communicatie

De commissie van toezicht blijft vele grieven ontvangen over gebrek aan communicatie, of nog erger over discriminatie en racisme.

Het blijft moeilijk om voldoende, geschoold en kwaliteitsvol personeel te vinden.

Ook in 2023 blijven gedetineerden onwetend over hun klachtenprocedure, aanvragen tot gesprek over de strafuitvoering of medische kwesties. De commissie betreurt dat in 2023 hieraan niet afdoende werd verholpen, ondanks de geleverde inspanningen. Het betreft de communicatie met de directie, PSD, arts, penitentiair beambten en boekhouding.

Gebrek aan informatie en transparantie leiden tot veel spanningen en frustraties. De gedetineerden krijgen een perceptie van willekeur en favoritisme, of zelfs discriminatie.

Ook het in punt 5.2 omschreven knelpunt (weigering tot instelling van het gedetineerdenoverleg) is niet bevorderlijk voor de onderlinge communicatie.

Er worden ook veel grieven gemeld over communicatieproblemen tussen beambten en gedetineerden.

Er is ook gebrekkige communicatie tussen gedetineerden en directies zelf.

Het kan gaan over tegenstrijdige communicatie/informatie bij dezelfde vraag al naargelang het personeelslid dat wordt aangesproken/aangeschreven.

6.2. Nieuwe uitdagingen die in de loop van het voorbije werkjaar werden geïdentificeerd

6.2.1 Gevangenisarts en houding van enkele PBA's.

Het bewakingspersoneel in beide gevangenissen gaat in het algemeen respectvol en correct om met de gedetineerden. Grieven over het personeel handelen vaak over dezelfde personen.

De grieven zijn divers: willekeurige celcontroles (zie ook 6.2.2), weigeren van het bezorgen van documenten, grof taalgebruik, uitschelden, uitlachen, gebrekkige communicatie, negeren (geen respons op rood lampje), discriminatie t.a.v. mensen met andere "roots"/ook t.a.v. assertieve Noorderburen, schending briefgeheim, naaktfouilles, roddelen over gedetineerden.

De directie neemt onze meldingen ernstig op en voert op een open manier gesprekken met het betrokken personeelslid.

We moeten wel een nuance maken naar de interpretatie die een chef geeft aan bv. de dienstnota's. De ene interpreteert de regels wat ruimer dan de andere (en is dus wat toegeeflijker) terwijl de andere de regels strijper toepast waardoor de gedetineerden dit vaak gebruiken om tweedracht te zaaien.

6.2.2 Celcontrole

De regels over celcontrole lijken op het eerste gezicht duidelijk omschreven. Samengevat: *"Na de beëindiging van de celcontrole wordt alles in de oorspronkelijke staat teruggesteld. Wanneer de gedetineerde niet aanwezig was op het ogenblik dat in zijn verblijfsruimte (doorzocht) een controle werd uitgevoerd, wordt een bericht achtergelaten dat een onderzoek van de verblijfsruimte heeft plaatsgevonden".*

In de praktijk blijft dit alles echter veel vragen opleveren.

Wanneer was er een celcontrole bij een welbepaalde gedetineerde? Is dat opgenomen in het dagverslag?

Was de gedetineerde aanwezig bij de celcontrole? Zo niet, werd een bericht achtergelaten zoals vereist? En wat als de gedetineerde dan beweert geen bericht te hebben ontvangen? Of het bericht laat verdwijnen?

In de praktijk is het dus moeilijk om als commissie hierop toezicht uit te oefenen. Naleving van de regels rond celcontrole lijkt dan ook quasi oncontroleerbaar voor de commissie van toezicht.

6.2.3 Overbevolking

Zoals bekend was overbevolking het transversaal thema van het vorig jaarverslag. In 2023 stegen de bevolkingscijfers verder in beide PI.

In 2023 is er voor het eerst sprake van overbevolking in beide gevangenissen. (Wortel: 103 %- en Hoogstraten: 102%)

Vaak wordt het probleem van de overbevolking gereduceerd tot het aantal grondslapers.

Zo wordt de impact van de overbevolking onderschat. In Wortel werden er 15 bedden bijgeplaatst, waardoor er inderdaad geen gedetineerden op de grond moeten slapen. De cijfers van 2023 geven aan dat er meer gedetineerden zijn dan de voorziene capaciteit.

Dit alles levert een grote druk op voor alle betrokkenen.

De directie van Wortel gaf zelf aan dat haar gevangenis uitgebreid werd met 15 extra beschikbare plaatsen door op de grote cellen een bed, kast en koelkast bij te plaatsen en door de wachtruimte op vleugel A tijdelijk om te bouwen tot een 6-persoonscel.

De CvT doet hierbij navolgende vaststellingen:

- Het aantal cellen werd niet uitgebreid, enkel het aantal bedden door het plaatsen van stapelbedden (i.p.v. gewone bedden). De echt haalbare 'capaciteit' werd hiermede niet uitgebreid. De oppervlakte per gedetineerde wordt hierdoor verkleind.
- Capaciteit bij personeel: er is geen personeel bijgekomen om die extra personen te begeleiden (bewakend personeel, PSD).